

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 26-2020
från Kalle Eriksson

Vår i bokskogen

Varför heter Sverige Sverige?

Omvärldens uppfattning om landet och dess folk vittnar om en tradition, antagligen anammad under 1000-talet eller 1200-talet, som kom att ligga till grund för det nationsnamn som segrade hos oss själva.

Många lärda mäns pannor har fått djupa veck i försöken att få förklaringen till vårt lands namn.

I vissa källor tycks Svithjod och Sueonia fungera som benämningar på hela området från Småland till de norrländska bygderna. Ordet Sverige tycks ha uppstått genom att kungarna i området använde beteckningen på sitt rike.

I Finland och Estland segrade benämningen Ruotsi, som minner om ruserna, dvs de som gav upphov till namnet Ryssland.

Våra istider.

Jag minns från min tid i folkskolan, att man då talade om "Istiden". Underförstått att det bara funnits en istid.

Senare har vi ju fått lära oss, att vår del av jordklotet har drabbats av flera istider.

Den första kända istiden i våra takter inträffade för en miljard (!!!) år sedan.

Sedan har vi drabbats av en rad andra istider under denna miljard av år som gått. Inlandsisarna har varit vänliga nog att lämna tydliga spår efter sig. Det har gjort det möjligt för geologerna att ganska detaljerat kunna beskriva de olika inlandsisarnas utbredning mm.

Det finns forskare som anser, att vissa inlandsisar har täckt hela jorden. Bl. a. har man funnit stora s.k flyttblock i den namibiska öknen. Teorin har namnet Snowball Earth (Snöbolls-jorden)

Under de senaste 1.8 miljoner åren har det förekommit sex större glaciationer (inlandsisar) som har täckt Skandinavien och delar av norra Europa, brittiska öarna och en del av nordamerika.

Varför uppstår istider?

Svaret (kortfattat) är, att det beror på hur (vilken vinkel) solstrålarna träffar jorden. Det i sin tur beror på jordaxelns lutning. Den har således förändrats under årmiljonernas lopp. Även förekomsten av solfläckar anses ha spelat en roll i sammanhanget.

Så fick vi gästgiverier i Sverige.

En av de mest omdebatterade frågorna genom den svenska historien är de s.k. "gästnings- och skjutsningsproblemen"

Med det avses den skyldighet, som de svenska bönderna sedan lång tid tillbaka hade att ge mat och husrum åt resande som passerade deras gård

Inte sällan kunde det bli bråk, då de resande kunde våldföra sig på värdfolket och åt upp maten i deras skafferier.

Böndernas skyldighet att ge mat och skjuts gällde i princip enbart kungens utsända, men när kringresande adelsmän knackade på dörren var det svårt att säga nej. Fenomenet är känt sedan lång tid tillbaka, och redan på 1200-talet försökte den begynnande statsmakten komma till rätta med problemen.

För att få bort våldgästningarna stadgades i Kristoffer av Bayerns landslag från 1442, att det skulle tillhandahållas tavernor, d.v.s gästgiverier i riket.

Tavernorna skulle anläggas vid de allmänna vägarna, en och en halv mil från varandra.

Reformen stannade dock på papperet.

Drygt 100 år senare försökte Erik XIV på nytt införa gästgiverier längs med landsvägarna.

Erik XIV avsattes från tronen 1568 och därmed upphävdes reformen. Allt stannade vid det gamla **Gästgiveriförordning 1649.**

Genom denna nya lag avskaffades böndernas skyldighet att stå för husrum, mat och skjuts till de resande.

I stället blev det nu gästiveriet, som skulle stå för nämnda service för de resande. Vidare stadgades, att de resande skulle betala för den service de erhöll.

Innan särskilda gästgiverier hade tillkommit, var det bönderna i byn som enligt turordning fick ikläda sig rollen som gästgiveri. Detta system ersattes senare med det s.k. entreprenadsystemet.

Det innebar, att någon av byns bönder åtog sig att fungera som gästgiveri till dess att en ny entreprenör utsågs.

När järnvägarna tillkommit i mitten av 1800-talet, fanns det ca 1 500 gästgiverier i landet.

När järnvägarna tagit över trafiken, var gästgiveriernas tid förbi.

Den sista skjutsstadgan upphävdes 1933.

Bröllop och "lycklig återkomst" finansierade skolan.

1842 är ett viktigt årtal i den svenska folkskolans historia.

Det var det år som riksdagen fattade det viktiga beslutet som ålade alla Sveriges kommuner att anordna skolundervisning för alla barn. Redan från början stipulerades, att undervisningen skulle omfatta 6 år. Alla barn var skolpliktiga. Alla kommuner var skyldiga att anordna denna 6-åriga folkskola.

Redan tidigare hade dock undervisning förekommit. Problemet för kommunen tycks ha varit hur man redan då skulle finansiera skolan.

I "reglementet för W. Karups wexelundervisningsskola" av år 1837 heter det:

"För att icke framdeles belasta socknen med för många utgifter och för skolans vidmakthållande, bör en fond bildas för vissa utgifter. Vid skeende hemmansköp betalas till skolkassan 8 shilling Rgs för hvarje 1 000 daler, samt vid hemmansklyvning af Egaren 4 Rgs.

Vid vigsel af åbo 1 Rdr eller dräng 24 shilling Rgs. Hvarjämte bröllopslage(?) bör af värden afkrävas frivillig gåva genom sammankomst.

Vid lycklig återkomst från sjöresor 24 shilling Rgs och vid bouppteckningar ½ procent af behållningen”.

Det var dock svårt att få alla att fullfölja sina ”förpliktelser”, framgår det av dessa gamla handlingar.

Fynd i språklådan

Då och då har jag i mina Nyhetsbrev plockat upp små, rara fynd som jag hittat i min språklåda. Här kommer ytterligare några, som visar hur lätt det kan bli fel....

”Vi utför rost och plåtskador billigt”, Skylt i en bilverkstad.

”Jag är sjukdom”. Skylt hos frisör.

”Ingen parkering förbjuden”. Skylt vid bensinmack.

Min boklåda

Boktitel	Pris	Reapris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	350	70
Nära havet trivs jag bäst	350	

De böcker, som är slutsålda hos mig, kan ev. finnas som enstaka ex. på våra säljplatser - bokhandel i Båstad, Ängelholm och Laholm - eller något av våra säljställen på bjärehalvön.

Vänligen

Kalle Eriksson

Hallavaravägen 102

269 91 båstad

0431-365 332

kalle@bjarenet.com